

ЗНАЧУЩІСТЬ ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ

У статті наголошено на важливості вивчення предметів гуманітарного циклу з метою формування готовності учнівської молоді до захисту Вітчизни (служби у Збройних Силах України) як результату військово-патріотичного виховання. Зокрема, окреслено роль географії, історії, мови та літератури у формуванні громадянина-патріота, здатного ефективно працювати для розвитку держави, підвищення її іміджу серед європейських країн-партнерів.

Ключові слова: *готовність до захисту Вітчизни, старшокласники, військово-патріотичне виховання, предмети гуманітарного циклу.*

The author stresses the importance of humanitarian disciplines in forming the students' readiness to defend the Homeland as a result of military-patriotic education. The role of history, language and literature, and geography is outlined concerning formation of a conscious citizen-patriot of Ukraine.

Keywords: *readiness to defend the Homeland, senior students, military-patriotic education, humanitarian subjects.*

За сучасних обставин розвитку Української державності актуалізується одне з освітніх завдань – формування готовності учнів старших класів до захисту Вітчизни (служби у Збройних Силах України). Готовність до захисту Вітчизни трактується як фізичний і психічний стан людини, що визначається наявністю в неї усвідомлення необхідності захищати цілісність і незалежність своєї країни, позитивних установок щодо ставлення до своєї нації, її ролі в історичному розвитку світу загалом, прагнення виконувати свій громадський обов'язок заради розквіту своєї Батьківщини у глобалізаційному контексті.

Військово-патріотичне виховання, здійснюване в українських загальноосвітніх навчальних закладах, – це комплекс заходів з формування в учнів особистісних якостей, необхідних для захисту Вітчизни, фізичної, освітньої, соціальної та психологічної готовності захищати Українську державу, її територіальні кордони, відстоювати інтереси свого народу та служити у Збройних Силах України.

Дослідженню формуванню готовності старшокласників до захисту Вітчизни присвячені роботи О. Аронова, В. Дзюби, М. Зубалія [3],

О. Остапенка [4], Е. Єрьоменка, В. Івашковського, Д. Сидорука, М. Тимчика [5], В. Третякова, В. Фарфоровського, Т. Шашло та ін.

У справі військово-патріотичного виховання, що може розглядатися як частина національно-патріотичного виховання, освітня діяльність часто має вирішальне значення.

Загальноосвітні навчальні заклади надають необхідний обсяг знань та вмінь, які юнак (дівчина) зможе використати під час виконання свого конституційного обов'язку із захисту Вітчизни. Виховний зміст навчальних предметів «Захист Вітчизни», «Фізична культура» є складником військово-патріотичного виховання, спрямованого на теоретичну, практичну, фізичну і психологічну підготовку до майбутньої військової діяльності (служби у Збройних Силах України). Крім цього, не варто применшувати у патріотичному вихованні значення викладання гуманітарних предметів: історії, мови (української та іноземної) та літератури (української і зарубіжної), географії і т. д.

Національно-патріотичне виховання учнів старших класів здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності як провідної шляхом внесення відповідних елементів у зміст навчальних предметів. Значення гуманітарних предметів щодо формування готовності старшокласників до захисту Вітчизни полягає у виховному впливі їх змісту. Розкриваючи теми з історії, географії, літератури тощо, вчитель-предметник має можливість не тільки надати певну суму знань, а й забезпечити патріотичне виховання учнів. Зміст такого навчального предмету, як історія, надає широкі можливості для ознайомлення учнів з історичними подіями, у тому числі військовими конфліктами, з'ясування їх причин, способів уникнення, подолання, а також попередження.

Представлення на уроках історії кращих зразків героїзму та мужності представників Українського народу, виявлених ними при захисті національних інтересів, відстоюванні й утвердженні української державності, мотивуватиме вихованців до національного самоствердження, сприятиме зростанню престижності військової служби.

На уроках історії закладаються підвалини історичних уявлень майбутніх громадян про давнє минуле українського народу, його мови, культури, ментальних рис характеру, державно-політичного життя, як невід'ємної складової формування європейської цивілізації. Учні мають отримати базові наукові знання, що слугуватимуть фундаментом формування їх історичної свідомості та патріотизму.

У навчальних програмах для учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів зазначено, що метою викладання української мови і літератури є формування духовного світу школярів, їх цілісних світоглядних уявлень. Духовність і патріотизм – невід'ємні одне від одного поняття. Вивчення літературних творів на тлі широкого культурологічного контексту сприятиме осмисленню фундаментальних цінностей культури та формуванню патріотичний якостей нашої молоді. «Метою української літератури є виховання національно свідомого громадянина України, формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей» [6]. Важливо навчати любові до рідної мови не деклараціями, а вишуканими зразками української мови – багатой і гнучкой в передаванні найтонших відчуттів людини (мова творів Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, Л. Костенко, В. Симоненка, Є. Гуцала, М. Стельмаха, О. Довженка та інших письменників і поетів). Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості. Соціологічні дослідження свідчать, що найвищим рівнем патріотизму на словах і в конкретних справах відзначаються саме україномовні українці [2].

Вивчення географії забезпечить розвиток умінь учнів орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних і геополітичних подіях у державі і світі. Шкільна географія є джерелом не тільки повідомлення учням нових відомостей про Землю, ознайомлення їх з флорою і фауною інших континентів, країн світу та місцевостей, а й формування гуманістичного світогляду,

толерантного ставлення до інших націй та народностей, виховання дбайливих і патріотично налаштованих господарів своєї країни. У Програмі для загальноосвітніх навчальних закладів з географії для 10 класу (рівень стандарту) наголошено на одному з важливих завдань шкільної географічної освіти – розкриття ролі географічних знань у вирішенні економічних, екологічних і соціальних проблем суспільства.

Вчитель географії має навчити дітей геопросторового мислення, тобто уміння сприймати світ як результат багатьох взаємопов'язаних процесів, що відбувалися в минулому і відбуваються зараз на певній території. Це дасть майбутньому фахівцю (у будь-якій галузі) змогу продуктивно виконувати свою діяльність.

Для більшої ефективності застосовуваних форм і методів на уроках з предметів гуманітарного циклу вчителю необхідно забезпечити першу зустріч вихованця з реальним патріотичним, тобто із ситуацією, коли абстрактний патріотизм як цінність функціонує у формі конкретних буденних діянь, які є у досвіді реального життя вихованця [1].

Отже, значення предметів гуманітарного циклу (зокрема, історії, мови та літератури, географії) у формуванні готовності старшокласників до захисту Вітчизни полягає у *можливості вчителя-предметника* на основі відповідного навчального матеріалу (що має суттєвий виховний потенціал) надати знання, сформувати вміння та навички, необхідні майбутньому воїнові, захиснику Української державності.

Література

1. Бех І., Кириченко В., Петрочко Ж. (2016). З Україною в серці: Тренінг з патріотичного виховання. К.: Друкарня Мадрид. 140 с.
2. Кушерець В. І. (2016). Національно-патріотичне виховання населення: науково-просвітницька діяльність в контексті основних запитів суспільства на виклики сьогодення. К.: Товариство «Знання України».
3. Зубалий М. (1977). Военно-патриотическое воспитание старшеклассников в процессе внеклассной и внешкольной физкультурно-массовой работы: дисс. канд. пед. наук. К.
4. Остапенко О. (2014). Виховання у старших підлітків інтересу до занять фізичною культурою в загальноосвітній школі: дис. канд пед. наук. К.
5. Тимчик К. (2013). Патріотичне виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи: дис. канд. пед. наук.

6. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів Географія 10 клас. Рівень стандарту, академічний рівень. <http://mon.gov.ua>.

Богомолова Н. М., м. Запоріжжя

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО РЕГІОНУ

Окреслено вплив соціокультурного середовища на процес формування громадянськості у старшокласників в умовах полікультурного регіону. Розглянуто особливості набуття громадянської ідентичності учнями старшої школи в умовах полікультурного середовища.

Ключові слова: *соціокультурне середовище, громадянськість, громадянська ідентичність.*

The influence of the sociocultural environment on the process of forming citizenship among high school students in a multicultural region is described. Features of the formation of civic identity by high school students in a multicultural environment are considered.

Keywords: *sociocultural environment, citizenship, civic identity.*

В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка формує майбутній розвиток Української держави.

Метою сучасної освіти є «...виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству...» [2].

У Конституції України визначено, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх народів і національних меншин [3].

Метою Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки є визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів